

08. Kutadgu Bilig’de “turur” biçimbirimli yapıların edimbilimsel işlevleri üzerine¹

Ezgi ASLAN²

APA: Aslan, E. (2024). Kutadgu Bilig’de “turur” biçimbirimli yapıların edimbilimsel işlevleri üzerine. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (40), 131-142. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1504059>.

Öz

Bu çalışmanın amacı, XI. yüzyıla ait Kutadgu Bilig (KB) adlı eserde yer alan *turur* biçimbirimli yapıları edimbilimsel işlevleri bakımından incelemektir. Çalışma *turur* kullanımlarının esere özgü işlevlerine odaklanmış ve inceleme Karahanlı dönemi bağlamında KB ile sınırlandırılmıştır. *Durmak*, *kalmak*, *ayakta durmak* anlamındaki *tur-* eylemine geniş zaman biçimbirimi getirilmesiyle oluşan ve Eski Türkçe döneminden itibaren başlayarak ve Karahanlı dönemindeki eserlerde sıklıkla hem sözlüksel anlamında kullanılan hem de yardımcı eylem olarak yarı dil bilgisel işleviyle dönemin eserlerinde yer alan *turur* biçimbirimi, doküman inceleme yöntemiyle Arat (1991)’ın çevriyazı metninde taranmış ve KB’de toplam 288 örnek tespit edilmiştir. Örnekler KB’de *tururun* üç temel edimbilimsel işlevi üstlendiğini göstermiştir. Bunlardan ilki ve en yaygın *kiplik* (bildirme) işlevidir. Eserde ad ve eylem tümcelerinde son öge olarak görülen *turur* biçimbirimi, önerme kipliği bağlamında değerlendirilmiştir. 288 örneğin 253’ünde *ad+turur* olarak görülen bu yapıdaki tümcelerde açıklama, önceki ya sonraki beytlere atıfta bulunma, metinselliği güçlendirme ve yargı bildirme söz konusudur. Daha az örnekte görülen *-miş turur*, birinci elden bilgilerin kesinliğini vurgular ve daha çok eserin ilk ve son bölümlerinde yer alır. Gelecek zamanlı *-gA turur* ve *-gU turur* ise belirsizlik, tahmin ve güçlü olasılık aktarmıştır. Yapının ikinci işlevi *belirlilik* (definiteness) tir. Özellikle KB’nin giriş bölümünde *turur*’un sık kullanımı, Hawkins (1978)’in *artgönderimsel kullanım teorisini* örneklemiştir. Belirlenen son işlev ise eserde yer alan bazı benzetme ve metaforların *turur* yapısıyla desteklenerek anlamın vurgulanmasına yardımcı olmasıdır. Bu kullanım, Lakoff ve Johnson (2010) ile Kövecses (2010) gibi kuramcıların tezleriyle uyumludur. Eser özelinde ve derinlemesine olan bu çok yönlü işlevsel inceleme, eserdeki bağlam özellikleri ve eserin yazıldığı dönemdeki işlevsel özelliklerin çeşitliliğinin gözlemlenmesi bakımından zengin bir veri sunma amacındadır. Dolayısıyla bu betimleme, daha sonra bu biçimbirimle ilgili yapılacak art zamanlı çalışmalara da katkı sunacaktır.

Anahtar kelimeler: Kutadgu Bilig (KB), belirlilik, kiplik, metafor, benzetme, turur.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Ahındı – Turnitin, Oran: %12

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 05.05.2024-**Kabul Tarihi:** 20.06.2024-**Yayın Tarihi:** 21.06.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1504059

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Tarafı Körleme

² Dr., Anadolu Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü / Dr., Anadolu University, Rectorate, Department of Turkish Language (Eskişehir, Türkiye), ezgicorga@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-9554-8153> **ROR ID:** <https://ror.org/05nz37n09>, **ISNI:** 0000 0001 1009 9807 **Crossreff Funder ID:** 501100008770

On the pragmatic functions of structures with the morpheme "turur" in Kutadgu Bilig³

Abstract

The aim of this study is to examine the structures with the morpheme *turur* in the work called Kutadgu Bilig (KB) from the 11th century in terms of their pragmatic functions. The study focused on the synchronous functions of *turur* uses and the examination was limited to KB in the context of the Karakhanid period. The morpheme *turur*, which was formed by adding the aorist morpheme to the verb *tur-*, meaning *to stop, stay, stand*, and which was used starting from the Old Turkish period and in the works of the Karakhanid period, frequently both in its lexical sense and as an auxiliary verb, with its semi-grammatical function, was used in the works of the period with its semi-grammatical function. By using the document analysis method, the transcription text of Arat (1991) was scanned and a total of 288 examples were identified in the KB. Examples have shown that in KB, *turur* undertakes three basic pragmatic functions. The first and most common of these is the modal (declarative) function. In the work, the morpheme *turur*, which is seen as the last element in noun and verb sentences, has been evaluated in the context of propositional modality. In sentences with this structure, which is seen as *ad+turur* in 253 of 288 examples, there is explanation, reference to previous or next couplets, strengthening textuality and expressing judgment. *-mİş turur*, which is seen in fewer examples, emphasizes the accuracy of first-hand information and is mostly included in the first and last chapters of the work. Future tense *-gA turur* and *-gU turur* convey uncertainty, prediction and strong possibility. The second function of the structure is definiteness. The frequent use of the term, especially in the introduction section of the KB, exemplified Hawkins' (1978) *theory of anaphoric usage*. The last function determined is that some of the similes and metaphors in the work are supported by the *turur* structure and help emphasize the meaning. This usage is compatible with the theses of theorists such as Lakoff and Johnson (2010) and Kövecses (2010). This multi-faceted functional analysis, which is work-specific and in-depth, aims to provide rich data in terms of observing the context features of the work and the diversity of functional features of the period in which the work was written. Therefore, this description will also contribute to later diachronic studies on this morpheme.

Keywords: Kutadgu Bilig (KB), definiteness, modality, metaphor, simile, turur.

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 12

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 05.05.2024-**Acceptance Date:** 20.06.2024-

Publication Date: 21.06.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1504059

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

1. Giriş

Durmak, kalmak, ayakta durmak anlamındaki *tur-* eylemine geniş zaman biçimbirimi getirilmesiyle oluşan *turur* biçimbirimi; Eski Türkçe döneminden itibaren başlayarak ve Karahanlı dönemindeki eserlerde sıklıkla hem sözlüksel anlamında kullanılmış hem de yardımcı eylem olarak yarı dil bilgisel işleviyle dönemin eserlerinde yer almıştır (Korkmaz, 2003, s. 726; Torun, 2003, s. 111; Boz, 2023, s. 287 vd.). Divanu Lugati’t Türk’te “Mazisi ve mastarı olmayan bir fiil” (Atalay, 2013, s. 658) olarak tanımlanmış olan bu yapıya Karahanlı dönemi eserlerinde sıkça rastlanmaktadır.

Orhun Yazıtları’nda görülmeyen bu yapı; *tur-ur* şekliyle ilk kez Uygurcada görülmüş ve günümüze kadar yaygın olarak kullanılagelmiştir (Ekmekçi Aşan, 2021, s. 2442). Türkiye Türkçesine *-Dir* olarak ulaşan bu biçimbirim; ad ve ad soylu sözcükleri yüklemleştirir; bunun yanı sıra hem adlara hem de eylemlere gelerek kuvvetli olasılık, kesinlik, beklenti, tahmin, süreklilik ve zaman gibi anlamlar katar (Korkmaz, 1992, s. 24; Korkmaz, 2003, s. 726-727; Baydar, 2012, s. 38).

Bu biçimbirimin yapısal ve anlamsal artzamanlı gelişimi ile ilgili çalışmalar olmakla birlikte (bk. Savran, 2008; Küçük, 2010; Ekmekçi Aşan, 2021) farklı dönemlerde ve farklı eserlerde eş zamanlı çalışmaları da mevcuttur (bk. Akar, 2008; Boz, 2023). Ayrıca KB’de *erür* ve *turur* ile ilgili Abik ve Çubukcu (2021)’nun bir çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmada biçimbirimlerin sözdizimsel görünümleri ile daha çok *erür* ve *turur*’un karşılaştırmalı incelenmesi söz konusudur.

1.1. Kutadgu Bilig

Türk düşünce tarihinde önemli bir yere sahip olan Kutadgu Bilig (KB), XI. yüzyılda (1069-1070) Yusuf Has Hâcib tarafından kaleme alınmıştır. Karahanlı Türkçesinin özelliklerini taşıyan, yanı sıra Arapça ve Farsça ödünçlemelerin ve Türkçenin çeşitli diyalektlerinin özelliklerinin de rastlandığı eserde dinî, ahlaki ve sosyal içerikli öğütler, temiz bir üslupla sunulur. Hacıeminoğlu’na göre KB; İslam Türk klasik edebiyatını müjdeleyen, şimdilik ilk Türk eseridir (2008, s. XV). Eserde insanın doğru yolu bulması, adaletli bir yönetici olması, toplum düzeni, ahlaki erdemler gibi konular işlenir. İslami düşünceden etkilenen eserde Türk geleneklerinin ve değerlerinin önemli bir yer tuttuğu görülür. KB, Karahanlı döneminden günümüze ulaşan az sayıdaki metinden biridir ve Türk edebiyatının pek çok yönden başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

KB metninde toplam 88 bap bulunmaktadır. Eser; Kün Togdı, Ay-Toldı, Ögdilmiş, Odgurmuş adındaki dört kişinin karşılıklı konuşmalarından oluşmaktadır. İlk 10 bap; Tanrı, peygamber, dört sahabe ve eserin sunulduğu Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Hakan Ebû Ali Hasan için aklın vasıflarına, iyiliğin yararlarına ve dilin niteliklerine ayrılmaktadır. 11. bap ise eserde konuşan kişilerin kimlikleri hakkında bilgi vermektedir. Eserin ana bölümü 12. bap ile başlamaktadır. Kün Togdı *iligidir* ve *törünün* yerini tutmaktadır. Sözleri kanunun sözcüğüdür. Ay Toldı *kuttur*, Ögdilmiş *kutun* oğludur ve *ukuşu* temsil etmektedir. Odgurmuş ise *akıbet* olarak alınmıştır (Kafesoğlu, 1980).

KB’nin dil özellikleri hakkında yapılmış pek çok çalışma (bk. Dilaçar, 1972; Erdal, 1985; Taş, 2009; Çetinkaya, 2017; Yaylagül, Üstünel, 2020; Karataş, 2023 vd.) bulunmakla birlikte eser; araştırmacılara aynı zamanda sosyoloji (Eker, Kavalçalan, 2023;), felsefe ve siyasetbilimi (bk. Adaloğlu, 2013; Demirel, 2014; Yılmaz, Gündoğdu ve Kayalar, 2023) gibi sosyal bilimlerin pek çok alanında araştırma verisi sunmaktadır.

2. Çalışmanın Amacı, Yöntemi, Evreni, Sınırlılıkları

Bu çalışmada *turur* biçimbirimi, Karahanlı döneminde ve bu dönemin karakteristik metni olan Kutadgu Bilig (KB)'de ele alınacaktır. İnceleme, tarihî metinlere dayanmasına rağmen bütünüyle esere özgü niteliktedir ve elde edilen sonuçlar metne özgüdür. Çalışmanın, dönemin tüm örneklerini kapsayacak genellemeler yapma gibi bir hedefi bulunmamaktadır.

Bu çalışma kapsamında KB'de *tururun* hangi bağlamda, hangi anlamda/işlevde kullanıldığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Eser özelinde ve derinlemesine olan bu çok yönlü işlevsel inceleme, eserdeki bağlam özellikleri ve eserin yazıldığı dönemdeki işlevsel özelliklerin çeşitliliğinin gözlemlenmesi bakımından zengin bir veri sunabilmektedir. Dolayısıyla bu betimleme, daha sonra bu biçimbirimle ilgili yapılacak art zamanlı çalışmalara da katkı sunacaktır.

Doküman inceleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, Reşid Rahmeti Arat tarafından hazırlanan *Kutadgu Bilig I Metin* (Arat, 1991) adlı çevriyazı metni esas alınmıştır. Eserde *turur* biçimbirimi, toplam 288 kez kullanılmıştır. İnceleme istatistiksel bir veri sunmayacak; edimbilimsel işlevler eser üzerinden örneklerle betimlenecektir.

3. Kutadgu Bilig'de *turur* yapısının işlevleri

3.1. Kiplik (bildirme) işlevi

Kiplik başlığı altında incelenen bildirme işlevi, konuşucunun (ya da yazarın) önerme karşısındaki tutumu olarak tanımlanmaktadır ve dilde pek çok yapıyla ifade edilebilmektedir.⁴ Kip olarak adlandırılan kipliğin bu dilbilgiselleşmiş biçimleri (bk. Erk Emeksiz, 2008; Çürük, 2010) eylem ulamlarından biri olarak değerlendirilmesine karşın sadece eylemin morfolojik işaretleyicileri ile değil, çeşitli ekler, ilgeçler, morfo-sentaktik ögeler, kiplik yardımcı eylemleri; sözlük ögeleri olarak belirteçler, adlar ve kiplik yüklemeler; söz dizimi ögeleri, tonlama ve bağlam ile de ifade edilebilmektedir (Kerimoğlu, 2011).

Dilbilimde kiplik, önermenin gerçeklik/doğruluk değerini göstermenin aksine önermenin doğruluğu hakkında konuşucunun iddia etme kapasitesini göstermektedir (Ruhi ve Zeyrek, 1997). Konuşucu önermenin doğruluğunu üstlenmeye gönüllüdür (Kamacı Gencer, 2020, s. 43). En yaygın kabul gören sınıflandırmada kiplik, temelde *önerme* ve *eylem kipliği* olarak ikiye ayrılmaktadır (Palmer, 2001). Palmer, önerme kipliğini *kurgusal* (speculative), *çıkarımsal* (deductive) ve *varsayımsal* (assumptive) olarak üç kategoride inceler (2001, s. 24-25).

KB'de ad ve eylem tümcelerinde son öge olarak görülen *turur* biçimbirimi yaygın olarak önerme kipliği aktarma işlevinde kullanılmıştır. Biçimsel olarak *turur*, KB'de gözlemlenen 288 örneğin 253'ünde *ad+turur* olarak görülmektedir. Çok az örnekte ise *-mİş turur* (22 örnek) ve *-mAz turur* (3 örnek) yer alır. Aynı zamanda *-gA turur* ve *-gU turur* yapılarıyla gelecek zamanlı kullanımı da eserde yer almaktadır (10 örnek).

-mİş turur yapısının sıklıkla KB'nin ön söz bölümünde ve metnin son beyitlerinde yer alması dikkat çekicidir. Ön söz bölümünde eserle ilgili eserin yazarından yani birinci elden bilgiler aktarılmaktadır.

⁴ Kip ve kiplikle ilgili ayrıntılı bilgi için Kamacı Gencer (2020)

Birinci elden bu bilgilerin kesinliği *-mİş turur* kullanımını ile güçlendirilmiştir. Aşağıda KB'nin giriş bölümündeki *-mİş turur* örnekleri yer almaktadır:

- (1) a. *melik buğra han ma anı ağırlap uluğlap öz haş hacıblıknı anğa birü yarlıkamış turur* (ve Buğra Han da müellifin değerini takdir ederek yükseltip ona kendisinin has hacipliğini vermek lütfunda bulunmuştur.) A27
- b. *anınğ için Yusuf uluğ haş hacib tip atı çavi ajunda yayılmış turur* (Bundan dolayı Yusuf Ulu Has Hacip olarak onun adı ve şöhreti dünyaya yayılmıştır.) A28
- c. *bu 'aziz kitab tört uluğ ağır ul öze bina kılınmış turur* (Bu aziz kitap dört büyük ve mühim temel üzerine bina olunmuştur.) A29
- d. *tegme birinğe türkçe bir at birmiş turur* (Müellif bunlardan her birine Türkçe bir ad vermiştir.) A31
- e. *'adılka kün toğdı ilig at birip vezir ornunğa tutmuş turur* (Doğruluğa Kün Togdı adını verip onu padişah yerine tutmuş...) A32
- f. *devletka ay toldı at birip vezir ornunğa kodmuş turur* (...saadete Ay Toldı adını verip vezir yerine koymuş.) A33
- g. *'akalka ögdülmiş at birip vezirninğ oğlı yirinde tutmuş turur* (Akla Ögdülmiş adını verip vezirin oğlu yerine koymuş...) A34
- h. *kana 'atka odğurmuş at birip vezirninğ karındaşı tip aymış turur* (...kanaate Odğurmuş adını verip vezirin kardeşi kabul etmiştir.) A35
- ı. *takı anlar ara munazara su 'ali cevabı keçer teg sözler sözlemiş turur* (Yine müellif kendi fikirlerini sualli-cevaplı münazara tarzında bunları atfederek ifade etmiştir.) A37

Yukarıdaki örneklerde (1a)'da Yusuf Has Hacip'in KB'yi tamamladıktan sonra Melik Buğra Han'a sunması ve Han'ın Yusuf Has Hacip'i taltif etmesi, (1b)'de KB'nin yazarı Yusuf Has Hacip'in zamanında büyük üne sahip olması gibi tarihî olguların kesinliği *-mİş turur* yapısıyla verilmiştir. (1c-1) bölümlerinde ise eserin iç yapısıyla ilgili bilgiler yer almaktadır. Yine bunlar da yazardan yani birinci kişiden bilgiler olduğundan *olabilirliği* (bk. Kamacı Gencer, 2020) yüksektir. Yine eserin son beyitlerinde de *-mİş turur* yapısının eserin diğer bölümlerine oranla sık kullanımı tespit edilmiştir:

- (2) a. *bayatka ulamış turur* *ög köngül, yava kılmağay bir bayat ay oğul* (O gönlünü, fikrini Tanrı'ya bağlamıştır; ey oğul, bir olan Tanrı onu elbette boş bırakmayacaktır.) 6246
- b. *anunmuş turur* *bu ölüm tutğalı, özünğ ıdmağul sen uğıp yatğalı* (Bu ölüm seni yakalamak üzere hazırlanmış bulunmaktadır; kendini gaflet uykusuna bırakma.) 6269
- c. *bizinğe anunmuş turur* *bu ölüm, ölümke itig yok azu berk tolum* (Bu ölüm bizim için de hazırlanmıştır; ölüme karşı bir çâre veya müessir bir silâh yoktur.) 6291
- d. *bu kün biz ilinmiş tururmuz munğar, küdezsün bayat bu beladin sınğar* (Biz bugün buna kendimizi kaptırmış bulunuyoruz; Tanrı bu belâdan bizi korusun.) 6386

Eserin son bölümlerinde yer alan bu beyitlerin ortak yönü, KB'nin genelindeki metaforik anlatımın daha gerçekçi bir anlatıma dönüşmesi; *-mİş turur* yapısının öğütleme, yol gösterme ifadeleriyle birlikte yer alması olabilir. Beyitlerin özellikle ölümle ilgili olması ve dinî yargıların bulunması ile beyitlerin kesinlik

derecelerinin yazar açısından vurgulanma isteği olarak düşünülebilir. Yine de *-mİş turur* için eldeki veri sınırlıdır.

ad+turur kadar sık görülmeyen (10 örnek) *-gA turur* ve *-gU turur* yapıları; güçlü tahmin, olasılık işleviyle kullanılmıştır:

- (3) a. *ayıtġu turur kör bayat barçanı, ġutulġu yiring barmu kaçġıl ġanı* (Tanrı her şeyi soracaktır; kaçıp kurtulacak yerin var mı, hani.) 5278
- b. *At edġü kerek kör öz öġü turur, ölüer öz atı ġalsa menġü turur* (İyi ad lâzımdır, vücud bir gün ölecektir; vücüd ölüer, adı kalan insan ebedi olur.) 5573
- c. *bu dünya nenġi barça kalġu turur, atınġ edġü ġılġıl öz öġü turur* (Bütün bu dünya malı kalacak ve kendin bir gün öleceksin; iyi ad kazanmaya ġalış.) 5605
- d. *neçe minġ yaşasa öz öġü turur, ulaġmış et özler üzölġü turur* (Binlerce yıl yaşasa bile, insan nihayet bir gün ölecektir; vücutta birleşmiş olan azalar birbirlerinden ayrılacaktır.) 6146
- e. *neçe ġalsa aġır öz öġü turur, ölüerde ġiġin minġ ökünġü turur* (Nasıl olsa sonunda bu vücud ölecektir ve ölüerden sonra da bin peşimanlık vardır.) 6258

Yukarıda örnekleri verilen *-gA turur* ve *-gU turur* yapıları, yalnızca KB'nin hastalık ve ölümlle ilgili son bölümlerinde geçmektedir. Burada da ölümlün bilinmezliġiyle birlikte belirsizlik, tahmin ve güçlü olasılık ifade eden bu yapıyla sunulmuştur.

KB'de *turur* için yukarıda da belirtildiġi gibi en yaygın kullanım, 253 örnekle *ad+turur* yapısıdır. Bu yapıdaki tümcelerde açıklama, önceki ya da sonraki beyitlere atıfta bulunarak metinselliġi güçlendirme ve yargı bildirme söz konusudur:

- (4) a. *meninġ bu özüm me bu yanġlıġ turur, ara bar bolur ma ara yok bolur* (Benim de tabiatım bunun gibidir; bâzan var, bâzan da yok olurum.) 735
- b. *iki nenġ turur ilke baġı beki, biri saġlık ol bir törü il köki* (Bir memleketin baġı ve kilidi iki şeyden ibarettir; biri ihtiyatlılık biri kanun; bunlar esastır.) 2015
- c. *ikinġi bu saġlık oduġluk turur, ġayusı saġ erse ol üsteneġ bolur* (İkincisi — ihtiyatlılık ve uyanıklıktır; harpte kim ihtiyatlı davranırsa, o galip gelir.) 2357
- d. *üçünġi esenin tiriglik turur, bu üçte bu bir keġ kereklig turur* (Üçüncüsü ise, sıhhatte yaşamaktır; bu üç şeyden en lüzumlu olanı da budur.) 3575
- e. *ġamuġda isizrek yaġı bu turur, munġar edġü ġılsa bu isiz ġılır* (En kötü düşmanın budur; sen ona iyilik yaparsan, o sana kötülük eder.) 5319
- f. *olarda biri bilge 'alim turur, bu 'alim bile erke ġut ġav bolur* (Onlardan biri âlimlerdir; bunlar insanı devlet ve saadete kavuştururlar.) 5551
- g. *bularda birisi bu baylar turur, budun küçlüġi bu ay ġılġı unur* (Bunlardan biri zenginlerdir, ey kudretli insan, halk arasında kuvvetli olanlar bunlardır.) 5561
- h. *bu yanġlıġ turur dünyâ hali ġamuġ, uġuş birle körgil açılġay ġapıuġ* (Bütün dünyanın hâli böyledir; anlayış ile bakarsan, idrâk kapıları açılır.) 6445

Yukarıda (4)’te verilen beyitlerde önceki ya da sonraki ifadenin açıklaması *turur* ile belirginleştirilmiştir. (4a)’daki *turur* ifadesi Ay Toldı’ya neden bu adın verildiğinin anlatıldığı bölümde geçmektedir. Bu beyitte, önceki beyitlere atıfta bulunarak *Meniñ bu özüm me bu yañlıǵturur* ifadesiyle bağlantı güçlendirilmiştir. (4e)’de yine bir önceki beyitte geçen *Ay ilig bu nefsiñ yaǵıla katıǵ tilekini bérme yitürme tatıǵ* (Ey hakan, bu nefsin düşmandır, sıkı tut onu/Dilediğini verme ona, tattırma bu zevki) ifadesindeki “nefis”e göndermede bulunmaktadır. (4h)’de ise dünya ile ilgili her şeyin geçici olduğunu anlatan beyitlere atıfta bulunularak *Bu yañlıǵturur dünyâ hâli kamuǵ* dizesinde *turur* ile anlatım pekiştirilmiştir. (4b)’de sonraki beyitlerde yapılacak açıklamaya göndermede bulunulmuştur. (4c-d-f ve g)’de ise hem önceki hem de sonraki beyitlere gönderme yapılmıştır.

3.2. Belirlilik (Definiteness) işlevi

Belirlilik ve belirsizlik (definiteness/indefiniteness)⁵, dilbilgisel bir ulamdır ve ad öbeklerinin niteliğini tanımlar.⁶ *Tanımlık* (article, artikel, harf-i tarif vd.) olarak adlandırılan yapılar, belirliliği dillerde en yaygın şekilde ifade eden dilsel öğelerdir. İngilizcedeki *the* ve *a/an*, Fransızcadaki *la* ve *le* ve Arapçadaki *al* (*al*) bu tanımlıkların örneklerindedir. Belirlilik dillerde yalnızca tanımlıklarla ifade edilmez. Sesbilimsel öğeler, bazı dillerde sözcük dizilimleri ya da biçimbirimler de belirlilik gösterimi için kullanılmaktadır. Bu ulam günümüzde daha çok edimbilim ile ilişkilendirilmiştir.

Bir ad öbeğinin belirli olması, o ad öbeğinin gösteriminin *teklifi* (uniqueness) (Russell, 1905, s. 479), *kapsayıcılığı* (inclusiveness or exhaustiveness) (Hawkins, 1978) ve *tanıdık ve tanımlanabilir* (familiarity and identifiability) (Christophersen’dan akt. Abbott, 2006, s. 393) olması ile ölçülmektedir. Belirliliğin en önemli göstergesi olan “tanıdık olma” ölçütüyle ilgili ilk çalışmalar Danimarkalı dilbilimci Christophersen (1939) ile başlamıştır. Bu geleneğin son zamanlardaki en etraflı çalışması ise Hawkins (1978)’e aittir. Hawkins *tanıdık olma* ölçütünü aşağıdaki alt başlıklarla incelemiştir:

Durumsal kullanım (situational use): Konuşmacı ve dinleyicinin bulunduğu *fiziksel durum*, belirli ad öbeğinin göndergesinin tanıdık olmasına katkıda bulunur.

Artgönderimsel kullanım (anaphorical use): Dinleyicinin bilmediği bir nesne veya olay, genellikle belirsiz ad öbeğiyle sunulur, bunun üzerine hem kendisi hem de dinleyici belirli bir ad öbeği kullanarak bu nesneye veya olaya geri dönebilir. Ya ilk sözü edilenle aynı tanımlayıcı yüklemi kullanabilirler ya da dil kuralları temelinde aynı göndergeye sahip olabilecek başka bir ad öbeği ya da yüklem kullanabilirler. Hawkins buna “paylaşılmış önceki söylem seti (shared previous discourse set)” adını verir (1978, s. 109).

KB’de eserin manzum bölümünün öncesinde yer alan giriş bölümü; Tanrı’ya övgü ve Tanrı’nın sıfatlarından söz etme ile başlar. Sonrasında eserle ilgili bilgiler, eseri okuyanların ondan nasıl yararlanacağı, nerede ve kim tarafından yazıldığı, yazıldığı dönemdeki çevrenin tepkileri ile birlikte esere diğer milletlerin verdikleri adlar, yazarı ile ilgili bilgiler, kime sunulduğu, yazarın aldığı ünvan, kitabın bölümleri ve karakterlerin tanıtımı ile sonlanır. Sonraki dönem edebi eserlerde ve divanlarda da sıklıkla görülen bu giriş bölümü, bir tür ön söz olarak kabul edilir. KB’de eserle ilgili ilk bilgilerin okura sunulduğu bu bölümde *turur*, 16 kez görülmektedir. *tururun* giriş bölümünde kullanım sıklığının bir

⁵ “Definiteness” farklı kaynaklarda farklı şekilde Türkçeleştirilmiştir. “Definiteness” için “belirlilik”, “belirlenim”, “belirtme” kullanımları tercih edilmektedir. Bu çalışmada “Definiteness” için “belirlilik”, “indefiniteness” için “belirsizlik”, “definite” için “belirli”, “indefinite” için ise belirsiz terimi kullanılacaktır.

⁶ Belirlilik konusunu genel hatlarıyla incelemek için bk. Aslan (2019)

nedeni belirli kılma olabilir. Eserlerin tanıtıldığı bu giriş bölümleri Hawkins (1978)'in okurun bilmediği bir nesne veya olayın belirsiz bir ad öbeğiyle sunulduğu "artgönderimsel kullanım" ile ilgili olmalıdır:

- (5) a. *hamd-u sipas-ü minnet ve öküş ögdi tenğri 'azze ve celleka kim uluğluk idisi tükel kudrethğ padişah turur.* (Hamd, şükür, minnet ve sonsuz medih, o büyüklük sahibi ve tam kudretli padişah olan Tanrı azze ve celleye mahsustur.) (A1-2)
- b. *...bu kitab yavlağ 'aziz turur.* (Bu kitap çok aziz bir kitaptır.) (A9)
- c. *...bu kitabı okığh bu beyitleri ma'lum kılığh kitabdın yakşı 'azizrak turur.* (Bu kitabı okuyan ve bu beyitleri başkalarına bildiren bu kitaptan daha iyi ve azizdir.) (A11)
- d. *...bu kitabı taşnif kılığh balasağun mevludluğ perhiz idisi er turur.* (Bu kitabı yazan, Balasağun şehrinde takva sahibi bir zattır.) (A24)

Yukarıda KB'nin giriş bölümünden verilen örneklerde (5a)'da yaratıcı ile, (5b)'de eser ile, (5c) ise yazar ile ilgili tümceler yer almaktadır. Bu tümcelerde *ad+turur* yapısı ile adın belirsiz özelliği belirli kılınmıştır. Açıklama, belirtme, tanıtma işlevinde olan bu ön söz bölümünde ardı ardına bu yapının kullanılması, belirsiz ifadeyi belirli kılma işlevini desteklemektedir. (5a)'da belirli kılma işleviyle birlikte dinî metinlerdeki Tanrı'ya övgü, kesinlik, netlik, kuşkusuz olma özelliklerinin etkisi de söz konusudur. Burada iki işlev bir araya gelmektedir. (5b)'de eser okura tanıtılmıştır. Eserde, eserle ilgili bu tümcenin sonrasındaki "...çin hukemalarının emsalleri birle bezenmiş ve maçin ulemalarının eş'arları birle araste kılınmış turur." (Çin hâkimlerinin hikmetleri ile bezenmiş ve Maçin alimlerinin şiirleri ile süslenmiştir.) tümcesi ile eser okura tanıtılıp belirli hâle getirildikten sonra eserle ilgili daha ayrıntılı bilgilerin gelmesiyle de belirlilik ifadesi kesinleştirilmiştir. (5c)'de eserin okurları, eserin yazarının gözünden tanıtılmış; belirli kılınmıştır. (5d)'de ise son olarak eserin yazarı belirlenmiştir, eserle ilgili temel bilgiler sunulmuş, bu sunumda da belirlilik gösterimi için *turur* biçim biriminden yararlanılmıştır.

3.3. Benzetme/metafor kurma işlevi

Benzetme ve metaforlar; insanların dünyaya bakış açılarını ve tabiat ve toplum ile olan ilişkilerini yansıtır. Metaforların oluşumunda, metaforu oluşturan kişi ve mensup olduğu kültürün inançları, kültürel kodları ve kimliği önemli bir yer tutmaktadır.

Dilde nesnelere, kavramlar arasında görülen yakınlıklardan, benzerliklerden yararlanarak bunlardan birini anlatırken ötekini de anması eğilimi olarak tanımlanan benzetmeye, insanoğlunun edebî eserlerde anlatıma güç verme amacıyla da başvurduğu bilinmektedir (Aksan, 1998, s. 187).

Metaforun kavram alanına yeni girmiş unsurları isimlendirirken deneyimlerimizle dünyayı algılayışımız esnasında mevcut bilgiyi kavramlaştırma kısmen evrensel de olabilen, fakat daha çok kültürel veya millî kısmen de ferdi özellikler taşıyan ve ayrıca önceden mevcut bilgiyi uygunlaştırırken dünya üzerindeki kavram organizasyonumuzu tecrübe etmede önemli rol üstlenen zihnî bir hadise olduğu anlaşılır (Erdem'den akt. Eker, 2021, s. 4).

Metaforların cümle içerisinde sözcükler arası ilişkileri de tanımladığı görülmüştür. Tamlama, birleşik eylem ve öbek yapılarında metafor tekniği söz konusudur. Aynı zamanda bu yapılar bilişsel ve tarihsel çalışmalara da kaynaklık etmektedir. Örneğin "birle" edatının Kutadgu Bilig'de çokça yer alması olay yapısı metaforları içerisinde yer alan nedensel güç metaforunun yoğun olduğunu gösterir ve hangi

hiyerarşilerin karşılıklı olarak nedensel güç metaforları içerisinde kullanıldığını tanıklar. Bu da eserin kültürel hiyerarşisinin oluşmasına imkân sağlar (Eker, 2021, s. 6-7).

KB'de *turur* ile ilgili belirlenen bir diğer işlev de benzetme/metafor yönlü tümcelerde ilgili anlamsal özelliğin *turur* ile de vurgulanmasıdır. Aslında burada ilgili kavramın benzetmeden metafora geçiş sürecinde olduğu söylenebilir çünkü benzetme ya da istiare, bir dil unsuru olarak metot açısından metafora bir zemin hazırlar. Bu konuda benzetme farklı kurallara sahipken metaforların da dilin gelişim sürecinde fazladan özellik ve kurallara sahip olması gerekir (Eker, 2021, s. 3).

Lakoff ve Johnson'a göre metafor, özünde bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmektir (2010, s. 27) ve *yapısal* (structural), *konumsal/yönelimsel* (orientational) ve *varlıksal/ontolojik* (physical) olarak üç sınıfta ele alınır (Lakoff ve Johnson, 1980, s. 460).

KB metafor ve benzetmelerin sıklıkla kullanıldığı bir eserdir. Bu benzetme ve metaforlarla ilgili yapılan çalışmalar mevcuttur (Üstüner, 1989; Çetinkaya, 2017; Yağmur, 2021; Eker, 2021 vd.). KB'de eşdizimsel olarak metafor ya da benzetme ifadelerinde *turur* sıkça kullanılmaktadır:

- (6) a. ***til arslan turur*** kör işikte yatur, aya evlig er sak başınğm yiyür (Dil arslandır, bak, eşikte yatar; ey ev sahibi, dikkat et, senin başını yer.) (164)
- b. ***biligsiz karağı turur*** belgülig, yori ay biligsiz bilig al ülüg (Bilgisiz insan, şüphesiz kördür; ey bilgisiz, yürü; bilgiden nasip al.) (179)
- c. ***aytmaıklık erkek turur*** ay ilig, cevâbı tişi ol yetürse bilig (Ey hükümdar, iyi düşünürsen sormak erkektir; cevap vermek de dışıdır.) (979)
- d. ***köyer ot turur küç yağusa küyer, törü suv' turur*** akşa ni 'met öner (Zulüm yanar ateştir, yaklaşanı yakar; kanun sudur, akarsa nimet yetişir.) (2032)
- e. ***bu dünyâ içi bir tarıglağ turur***, negü ekse munda yarın ol önür (Bu dünya bir tarladır, burada bugün ne ekilirse yarın o biçilir.) (4733)
- f. ***biligsizke uçmak turur bu ajun***, erej birle avnur yorır munğsuzun (Bilgisiz için bu dünya cennettir; o huzur içinde avunur ve hiçbir şeye ihtiyaç hissetmeden yaşar.) (6382)
- g. ***kişi köngli tüpsüz tenğiz teg turur***, bilig yinçü sam tüpinde yatur (İnsan gönlü dibi olmayan bir deniz gibidir; bilgi onun dibinde yatan inciye benzer.) (211)
- h. ***bu ay toldı aydı mening bu özüm, keyig teg turur kılkı*** kestim sözüüm (Ay Toldı şöyle cevap verdi: -Kısaca benim kendim ve tabiatım bir geyiğe benzer.) (698)

Yukarıda KB'den verilen örneklerin tümünde benzetme ya da metafor ifadeleri yer almaktadır. (6a)'da dil bir arslana, (6b)'de bilgisizlik körlüğe, (6c)'de soru sormak erkeğe, (6d)'de zulüm ateşe, (6e)'de dünya bir tarlaya, (6f)'de dünya cahiller için bir cennete benzetilmektedir. (6g) ve (6h)'de ise *teg* (gibi) benzetme edatı da anlatımda *turur* ile birlikte yer alır. KB, genel olarak zengin metaforik dil kullanımıyla dikkat çeken bir eserdir. Bu eserde de *turur* biçimbirimi yalnızca eylem ya da adlara gelerek basit bir bildirme kipliği kullanımının ötesinde bu metaforik öğeleri de taşımaktadır. Bir kültürdeki en temel değerler, o kültürdeki en temel kavramların metaforik yapısıyla tutarlılık içindedir (Lakoff ve Johnson, 2010, s. 45; Kövecses, 2010). Metaforik kullanımların içinde yer alan *turur* biçimbirimi de bu aktarımı pekiştiren öğelerden biri kabul edilebilir. Eserin genel anlatım özellikleri de dikkate alındığında *turur*'un bu işlevde sıklıkla kullanımı mümkün görünmektedir.

Sonuç

turur biçimbiriminin Karahanlı döneminde ve bu dönemin karakteristik metni olan KB'de ele alındığı bu çalışmada bu yapının üç farklı edimbilimsel kullanımı tespit edilmiştir:

Bunlardan ilki ve en yaygın *kiplik* (bildirme) işlevidir. Eserde ad ve eylem tümcelerinde son öge olarak görülen *turur* biçimbirimi, önerme kipliği bağlamında değerlendirilebilir. En yaygın görülen *ad+turur* biçimli tümcelerde açıklama, önceki ya da sonraki beyitlere atıfta bulunarak metinselliği güçlendirme ve yargı bildirme söz konusudur. Biçimsel olarak *turur*, KB'de gözlemlenen 288 örneğin 253'ünde *ad+turur* olarak görülmektedir. Çok az örnekte ise *-mİş turur* (22 örnek) ve *-mAz turur* (3 örnek) yer alır. Aynı zamanda *-gA turur* ve *-gU turur* yapılarıyla gelecek zamanlı kullanımı da eserde yer almaktadır (10 örnek). *-mİş turur* yapısının sıklıkla KB'nin ön söz bölümünde ve metnin son beyitlerinde yer alması dikkat çekicidir. Ön söz bölümünde eserle ilgili eserin yazarından yani birinci elden bilgiler aktarılmaktadır. Birinci elden bu bilgilerin kesinliği *-mİş turur* kullanımı ile güçlendirilmiştir. Son olarak *-gA turur* ve *-gU turur* yapıları, yalnızca KB'nin hastalık ve ölümle ilgili son bölümlerinde geçmektedir. Burada da ölümün bilinmezliğiyle birlikte belirsizlik, tahmin ve güçlü olasılık ifade eden *turur* ile sunulmuştur.

İkinci belirlenen işlev olarak KB'nin giriş bölümünde *turur* yapısının sıklıkla kullanımı, metne ilişkin bilgilerin okura ilk kez sunulduğu ve dolayısıyla belirsizliğin hâkim olduğu bir bölümde, belirli bir kesinlik ve açıklık sağlama işlevi görür. *Ad+turur* yapısıyla sunulan bilgiler; okura daha önce belirsiz olan konuları açıklama, belirtme ve tanıtmaya işlevi üstlenir. Bu durum, Hawkins (1978)'in *artgönderimsel kullanım teorisine* de örnek teşkil eder.

Son olarak KB'de sıklıkla kullanılan benzetme ve metaforlar, *turur* yapısıyla desteklenerek anlamın vurgulanmasına yardımcı olur. Bu kullanım, bir kavramın benzetmeden metafora geçiş sürecinde olduğunu gösterir ve dilin evrensel olarak metaforik anlatımlar yoluyla kavramsal ilişkiler kurduğunu öne süren Lakoff ve Johnson (2010) ile Kövecses (2010) gibi kuramcıların tezleriyle uyumludur. *Turur* yapısının bu kullanımı, eserin anlatım özelliklerine göre çeşitlenmiş ve KB'nin zengin imgelerle dolu dilini pekiştirmiştir.

Kaynakça

- Abbott, B. (2006). Definite and indefinite. *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 3, 392-399.
- Abik, A. D., Çubukçu, M. (2021), Kutadgu Bilig’de “erür” ve “turur” kullanımı üzerine, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7/4, 1130-1154.
- Adaloğlu, H. H. (2013). Bir siyasetnâme olarak “Kutadgu Bilig”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 237-253.
- Akar, A. (2001). Dede Korkut Kitabı’nda tur- fiili. *Turkish Studies*, 3/1, 1-4.
- Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim*. TDK.
- Arat, R. R. (1991). *Kutadgu Bilig I- Metin*. TDK.
- Arat, R. R. (2007). *Kutadgu Bilig II- çeviri*. TTK.
- Atalay, B. (2013). *Divanu Lugati’t-Türk*. TDK.
- Baydar, T. (2012). +DİR bildirme eki üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, [32], 37-54.
- Boz, E. (2023). +{dUr(Ur)} biçimbirimli yapıların eylem işletimindeki “zaman, görünüş ve kiplik” işlevleri üzerine: Yunus Emre Divanı örneği. Prof Dr. Leyla Karahan ve Doç Dr. Hüseyin Yıldız Ed. *Doğumunun 80. yılında Ahmet Bican Erçilasun armağanı* içinde. ss. 287-297.
- Christophersen, P. (1939). *The articles: A study of their theory and use in English*. Copenhagen: Munksgaard.
- Çetinkaya, B. (2017). Kutadgu Bilig’de kavramsal metaforlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 377-399.
- Çürük, S. (2010). Olumsuzluk ve kiplik arasındaki ilişki: bakış ve yaklaşımlar. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 57-72.
- Demirel, D. (2014). Kutadgu Bilig’de devlet yönetimi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-61.
- Eker, Ö. (2021) *Kutadgu Bilig metaforları* [Doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Eker Kavalçalan, Ö. (2023). Kutadgu Bilig’de bir geçiş ritüeli olarak ölüm alkışları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(3), 2523-2538.
- Ekmekçi Aşan, G. (2021). Türk dilinin tarihi gelişimi içinde bildirme ekinin (+dır/+dur) yapısal ve anlamsal işlevleri. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 8(74), 2440-2457.
- Emeksiz, Z. E. (2008). Türkçede kiplik anlamının belirsizliği ve anlamsal roller. *Dil Dergisi*, (141), 55-66.
- Hacıeminoğlu, N. (2008). *Karahanlı Türkçesi grameri*. TDK.
- Hawkins, J. A. (1978). *Definiteness and indefiniteness: A study in reference and grammaticality prediction*. Croom Helm.
- Kafesoğlu, İ. (1980). *Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*. Kültür Bakanlığı Yay.
- Kamacı Gencer, D. (2020). *Anlamsal bir fenomen olarak kiplik: Dede Korkut örneği*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kerimoğlu, C. (2011). *Kiplik incelemeleri ve Türkçe*. Dinozor Kitabevi.
- Karataş, A. (2023). Kutadgu Bilig’de yer alan çok anlamlı isimlerin eş zamanlı anlam bilimi bakımından değerlendirilmesi. *Turkish Academic Studies-TURAS*, 4(1), 90-119.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. TDK.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. TDK.

- Kövecses, Z. (2010). Metaphor and culture. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 2(2), 197-220.
- Küçük, M. (2010). Tarihî Türk lehçelerinden Türkiye Türkçesine-Dİr/-DUR. *Türkbilig*, (19), 59-75.
- Lakoff, G., ve Johnson, M. (1980). Conceptual metaphor in everyday language. In *Shaping entrepreneurship research* (pp. 453-487). Routledge.
- Palmer, F. R. (2001). *Mood and modality*. Cambridge University Press.
- Russell, B. (1905). On denoting. *Mind* 14, 479-493.
- Ruhi, Ş., ve Zeyrek, D. (1997). Türkçede kiplik belirtecileri ve çekim ekleri ilişkisi üzerine bazı gözlemler. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 8, 105-111.
- Savran, H. (2008). Türk dilinde “+dır” bildirme eki ve “+dır” bildirme ekiyle yapılan belirsizlik kelimeleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(14), 163-188.
- Taş, İ. (2009). Kutadgu Bilig’de söz yapımı. TDK.
- Torun, Y. (2003). +dır +dur bildirme ekiyle oluşturulan bazı yapıların cümledeki kullanımları üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 51(2003/1), 111-122.
- Yağmur, P. (2021). *Kutadgu Bilig’de benzetme yolları ve benzetme unsurları* [Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Üstünel, Ö. Y. (2020). Kutadgu Bilig’de sağlığı koruma bilgisi ve sağlıkla ilgili bazı eş anlamlı sözcükler. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 17(2).
- Üstüner, A. (1989). *Karahanlıca ve Eski Anadolu Metinlerinde Deyimler, Atasözleri ve Kısa Hikâyeler* [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, A., Gündoğdu, H. G. ve Kayalar, T. (2023). Kutadgu Bilig’de devlet, toplum ve yönetim anlayışı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (78), 232-246.